

Dobrá zpráva: Emise nebezpečných látek v ČR výrazně klesly

14.10.2024 - | Hnutí DUHA

Integrovaný registr znečišťování přinesl s daty za rok 2023 dobrou zprávu: Až na výjimky množství nebezpečných látek vypouštěných do životního prostředí oproti předchozímu roku kleslo. Na znečištění se v roce 2023 podle dat v IRZ daleko výrazněji podílely chemičky nebo provozy vyrábějící plasty, přesto lze i za tento rok za největší znečišťovatele označit uhelné elektrárny. Z celkového poklesu látek ohlášených průmyslovými provozy do IRZ jsou však výjimky, a to v případě emisí potenciálně rakovinotvorného styrenu, dioxinů předávaných v odpadech a látek poškozujících ozonovou vrstvu. O znečištění ve svém okolí se lidé dozví na webu www.znecistovatele.cz.

„Nad poklesem vykázaných emisí toxických látek průmyslovými provozy můžeme letos opravdu jásat. Nicméně je nutné mít na paměti, že řadu toxických látek průmysl do IRZ nemusí ohlašovat. Ve světle dat ohlášených chemičkami rovněž roste důležitost omezování plastů, protože mezi největší znečišťovatele se derou hlavně výrobci surovin pro ně jako například chemičky v Litvínově anebo v Kralupech nad Vltavou,“ shrnul Jindřich Petrlík, vedoucí programu Toxické látky a odpady spolku Arnika. Arnika dlouhodobě varuje před nebezpečím plastového znečištění, mimo jiné prostřednictvím výzvy Budoucnost bez plastů, kterou mohou lidé podepsat na jejich webových stránkách.

Na nejvyšších místech v žebříčcích znečišťovatelů za rok 2023 figurují hlavně provozy z Ústeckého, Moravskoslezského a Pardubického kraje. Za nejvýznamnějšího znečišťovatele lze vedle Spolany Neratovice označit elektrárny Počerady a Chvaletice. Na nižší příčky žebříčků spadla huť Liberty Ostrava, která v roce 2023 omezovala výrobu.

“Emise skleníkových plynů i nebezpečných toxických látek nejvýrazněji klesly u uhelných elektráren. Nestalo se to ale kvůli nějaké snaze či dobré vůli jejich provozovatelů, ale hlavně kvůli tomu, že byly v loňském roce méně často v provozu. Elektřinu z uhlí totiž stále více v evropském energetickém mixu nahrazovaly obnovitelné zdroje energie, které po ruském vpádu na Ukrajinu zažívají boom. Ukazuje se tak v praxi to, co říkáme dlouhodobě: když Česko omezí výrobu a export své špinavé elektřiny z uhlí, bude to mít pozitivní vliv na klima i na kvalitu ovzduší. Emise přitom mohou klesnout ještě více, protože i v loňském roce bylo Česko pořád velkým vývozcem elektřiny,“ řekl Lukáš Hrábek, tiskový mluvčí Greenpeace ČR.

“Omezování pálení uhlí zlepšuje životní prostředí. Uhlenné elektrárny Počerady a Chvaletice v majetku podnikatele Pavla Tykače jsou však stále největší znečišťovatelé toxickou rtutí, protože mají rozsáhlé výjimky z emisního limitu. Ilustrativní je srovnání s elektrárnou Tušimice, která v roce 2020 vypouštěla stejné množství rtuti jako Počerady, ale dnes je díky plnění limitů na pětinu. Politici a političky by měli odmítnout dotování uhelných elektráren, bez jejichž elektřiny se dle modelování energetiky obejdeme. Nedává smysl, aby občané museli platit někoho, kdo znečišťuje jejich životní prostředí,“ dodal Jiří Koželouh, vedoucí energetického programu Hnutí DUHA.

Provozy ze zákona hlásí úniky a přenosy některých nebezpečných látek samy. Za ohlašovací rok 2023 data poskytlo celkem 1218 provozů.

Samotný Integrovaný registr znečištění (IRZ) slaví letos 20 let své existence. Arnika k tomuto výročí vydala brožuru, která shrnuje historii tohoto zásadního nástroje pro sběr a zpřístupňování informací

o emisích a přenosu znečišťujících látek do životního prostředí. Stejně jako reálný dopad IRZ na chování podniků, které se díky pravidelnému zveřejňování informací o vypouštění znečišťujících látek dlouhodobě snaží o zlepšení svých technologií a snižování svých dopadů na životní prostředí a zdraví lidí nejen v okolí svých podniků.

V posledním roce také zesílily aktivity na zavádění registrů znečišťování v dalších zemích i mimo evropský prostor, které Arnika podpořila vydáním globálního průvodce pro občanský sektor "Pollutant Release and Transfer Register and Civil Society" a spolu s místní organizací Nexus3 také organizováním konference v Indonésii počátkem června 2024. Na konec listopadu pak byl zástupce Arniky pozván sekretariátem Aarhuské úmluvy, aby vystoupil na kulatém stole jejího PRTR Protokolu v Ženevě a prezentoval globální studii o registrech a občanské společnosti.

Vybrané látky s vysokou toxicitou

Rtuť

Osm z deseti největších zdrojů úniku rtuti do ovzduší představují uhelné elektrárny a teplárny (na 1.-8. místě). Na prvním místě jsou elektrárna Počerady následovaná elektrárnou Chvaletice a elektrárnami Prunéřov a Ledvice. Elektrárna Chvaletice roční objem emisí rtuti meziročně výrazně snížila, a to o zhruba 200 kg/rok, důvodem ovšem byla nižší výroba elektřiny, ne dodržování limitů. Meziročně se celkové emise rtuti ohlášené do IRZ snížily o více jak 600 kg.

Dioxiny

Celkové množství dioxinů v hlášeních do IRZ meziročně narostlo ze 107 na 111 gramů TEQ/rok především díky zvýšení v přerovské teplárně a u některých spaloven odpadů, konkrétně spaloven komunálních odpadů v Praze – Malešicích a v Brně. Také Třinecké železářny množství dioxinů v odpadech meziročně zvýšily. V žebříčku tak zůstaly na prvním místě. K nebezpečným praktikám spaloven odpadů patří snaha odpady s obsahem dioxinů takzvaně recyklovat do různých stavebních materiálů. I této problematice se věnuje nová globální studie „Waste Incineration and the Environment“ (Spalovny odpadů a životní prostředí), kterou Arnika zveřejnila v září 2024.

Styren

Emise styrenu ohlášené do IRZ meziročně narostly o více jak 5 tun/rok na téměř 103 tuny. Oproti roku 2015 jde však o 50 tun/rok nižší množství. Na nárůstu emisí styrenu se nejvíce podílely dvě firmy, a to Synthos Kralupy a.s. a výrobce hudebních nástrojů C. Bechstein Europe v Hradci Králové. Oba tyto provozy svoje roční emise styrenu oproti předchozímu roku v podstatě zdvojnásobily. Jsou však i provozy, které emise styrenu meziročně snížily. Patří k nim například ACO Industries Tábor s.r.o.

Formaldehyd

Zatímco emise styrenu byly v roce 2023 na vzestupu, zaznamenaly emise formaldehydu výrazný pokles na svoje historické minimum, což přispělo k výraznému poklesu emisí rakovinotvorných látek. Například Rockwool Ostrava snížil svoje emise o více jak 4,5 tuny/rok a Dřevozpracující družstvo Lukavec ještě o více, tedy o téměř 5 tun/rok. Nejvíce je však snížil provoz Saint-Gobain Adfors CZ s. r. o. v Litomyšli (o více jak 7 tun). Celkově bylo do IRZ za rok 2023 ohlášeno zhruba 8,5 tuny emisí formaldehydu, což odpovídá cca jejich objemu ze jeden jediný provoz za rok předchozí. Tím byl již zmíněný Saint-Gobain Adfors CZ s. r. o. v Litomyšli.

Emise škodlivin do ovzduší

Skleníkové plyny

Za rok 2023 ohlásily naše průmyslové provozy méně skleníkových plynů než za rok 2020, tedy v období covidu. Ze zdrojů skleníkových plynů v první desítce jejich emise zvýšily meziročně jen elektrárny Tušimice. Ostatní elektrárny oznámily jejich výrazný pokles. Mimo elektrárny jsou v první desítce také chemička Unipetrol patřící skupině Orlen, Třinecké železářny a papírna Mondi Štětí. Zcela z ní vypadla huť Liberty Ostrava a. s.

Prach

Emise prachu v ČR setrvale klesají. V roce 2023 byly nižší o téměř 300 tun za rok. Po dlouhé době sesadila z prvního místa v této kategorii huť Liberty Ostrava a. s. elektrárna Počerady, a to i přesto, že svoje emise meziročně snížila. Emise prachu z Liberty Ostrava a. s. meziročně klesly o více jak polovinu, tedy o více jak 170 tun/rok. Celkový pokles emisí prachu z klasických velkých zdrojů tak dal vyniknout čedičovému lomu Basalt v Měrunicích v Českém středohoří, který se s 15 tunami polétavého prachu stal jeho osmým největším zdrojem v celé ČR a zdatně tak sekunduje například nedaleké elektrárně Ledvice, která vypustila přes 73 tun prachu za rok, tedy o cca 16 tun méně než za rok předchozí.

Rakovinotvorné látky

Spolana Neratovice, která se drží na nechvalném prvním místě tohoto žebříčku, snížila meziročně emise vinylchloridu, a to o téměř 4 tuny/rok. Razantní snížení emisí formaldehydu o více jak sedm tun/rok sesadilo provoz Saint-Gobain Adfors CZ s. r. o. v Litomyšli ze druhého na osmé místo v tomto žebříčku. Elektrárna Chvaletice pak snížila emise arsenu pod úroveň roku 2021, meziročně tedy o skoro čtyři tuny.

Pro víc informací kontaktujte tiskového mluvčího Arniky Luboše Pavloviče lubos.pavlovic@arnika.org, 606 727 942.

Přílohy: Žebříčky největších znečišťovatelů podle IRZ pro Českou republiku podle hlášení za rok 2023

<https://hnutiduha.cz/aktualne/dobra-zprava-emise-nebezpecnych-latek-v-cr-vyrazne-klesly>